

Пазылов К.А.

МААЛЫМАТТЫК ИНФРАСТРУКТУРАНЫ КАРЖЫЛОО

Пазылов К.А.

ФИНАНСИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ

Маалымат менен алмашуу өнүгүү процесстеринин, айрыкча, инновациялык өнүгүүнүн мерчемдүү факторлорунан болуп эсептелет жана андай өнүгүүлөр билимдерди, технологияларды, маалыматтарды кабылдоо процесстерине негизделишкен.

Кыргызстанда жалпы системаны, б.а. инновациялык өнүгүүнүн бирдиктүү маалымат системасын түзүү керек, ал дайыма мамлекеттин өзүнө да, чет элдик өнөктөштөргө да өлкөнүн индустриялык-инновациялык өнүгүү процесстеринин бардык комплексин белгилүү кылып турушу керек.

Маалымат системасы - сунуш кылынуучу жана талап кылынуучу технологиялар боюнча өнүктөштөрдү жана инвесторлорду тандоо максаты менен маалыматтарды жыйнап, талдоого жана пайдаланууга мүмкүнчүлүк берчү платформа болуп калышы зарыл.

Инновациялык өнүгүүнүн бирдиктүү маалымат системасы уюмдардын инновациялык өнүгүүсүнө кызмат көрсөтүшкөн өнүгүү институттары менен аларга көмөк көрсөтүп жатышкандардын да иштерин чагылдырган маалыматтардын көп баскычтуу базасы болуп калуусу пландалууда. Система азыркы технологияларды жетиштүү түрдө берүүчүлөр менен керектөөчүлөрдүн ортосундагы байланышты мүмкүн болушунча иштиктүү уюштуруу процесстерин камсыз кылып, илимий-технологиялык өнүгүүнү алдын ала болжолдоо үчүн негиз болуп калат.

Мамлекеттик институттардан бирдиктүү маалымат системасынын алкагында жекече секторго сунуш кылынуучу кызмат көрсөтүүлөрдүн көлөмү менен багыттарын эске алып инновациялык өнүгүүнүн бирдиктүү маалымат системасынын сервистери инфраструктурасы өнүктүрүүнүн Кыргызстан өкмөтүнүн Мамлекеттик программасына киргизилүүгө тийиш.

Кыргызстандагы мыйзамга ылайык колдогу маалымат системасынын алкагында өлкөнүн илимий-техникалык мүмкүнчүлүгүнүн картасы менен маалыматтардын электрондук базасы түзүлүп, ал мамлекеттик индустриялык инновациялык саясатты калыптандырып, жүзөгө ашырууда, анын мониторингинде, ошондой эле изилдөөчүлөрдүн, ишкерлердин, чет элдик инвесторлордун иштеринде пайдаланылышы мүмкүн. Мындай иш учурдагы

билимдердин кластерлерин жайгаштыруунун, айрым-айрым изилдөөчүлөрдүн квалификациясынын схемасын түзөт да, ар башкача илимий дисциплиналардын ортосундагы потенциалдуу байланыштарды иргеп чыгат.

Инновациялык өнүгүүнүн бирдиктүү маалымат системасынын сапатын, аткарылчу милдеттерди жүзөгө ашырууну камсыз кылуучу анын жөндөмдүүлүгүн аныктоочу негизги факторлор болуп төмөндөгүлөр эсептелет:

- УИСтин субъектилеринин ишмердигин маалымдоо деүгээли;
- УИС аркылуу субъектилердин ортосундагы өз ара карым-катнаштын абалы.

Мамлекет Улуттук инновациялык системаны калыптандыруучу негизги демилгечи катары маалыматтардын агымын эки сектордо жайгаштыруунун инфраструктурасын болжолдоп, пландаштырууга тийиш:

- а) инновациялык системанын элементтеринин объектилери болуп эсептелген уюмдар;
 - илимий уюмдар;
 - инновациялык ишкердик;
 - технологиялык жана илимий парктар, технологиялык бизнес-инкубаторлор;
 - каржылык уюмдар
- б) инновациялык системанын объектилерине сырттан таасир этичүү уюмдар;
 - билим берүү жана кадрларды даярдоо системасы;
 - мамлекеттик органдар;
 - инновациялардын керектүүлүгүн аныктоочу рынок;

«Кыргызстан катышуучусу болуп кала турган дүйнөлүк инновациялык система.

Инновациялык өнүгүүнүн бирдиктүү, маалымат системасынын администраторунун милдетин ким аткаарын өкмөт тактоого тийиш.

2006-жылы инновациялык өнүгүүнүн бирдиктүү маалымат системасынын техникалык-экономикалык негиздөөсү иштетип чыгылат жана аны 2007-жылдан баштап түзүү пландаштырылат.

Кыргызстанда УИСтин маалымат системасын каржылоону өнүктүрүүдөгү мамлекеттик саясаттын

негизги багыттары жана милдеттери өзгөчө мааниге ээ.

Инновациялык активдүүлүктүн төмөн, улуттук инновациялык система түзүүчү элементтеринин начар шартында, тобокелчил инвестициялоону өнүктүрүү боюнча мамлекеттик саясат кыйыр стимулдаштыруунун жолдору менен катар мамлекеттин жеке капитал менен түздөн-түз өнөктөш механизмин да камтыйт.

Мамлекет тараптарга, тобокелчил капиталга да, ошондой эле анын сунуштарына да өз таасирин тийгизет.

Тобокелчил капиталдын сунуштарын мамлекеттин колдоого алуусу төмөндөгү жолдор менен жүзөгө ашырылат:

- тобокелчил фонддорду түзүүгө катышуу;
- тобокелчил инвестрлөдө институционалдык инвесторлор менен каржылык институттардын катышуусу үчүн шарттарды түзүү;
- периште бизнестеринин тармактарынын өнүгүшүнө колдоо көрсөтүү;
- тобокелчил инвестициялардын жоюлушун камсыз кылуу;
- НИОКРды жана инновациялык долбоорлорду каржылоодо жекече капитал менен өнөктөштүк;
- инвестицияларды мамлекеттик камсыздоо жана инновациялык долбоорлорду ишке ашыруу системасын түзүү;
- инновациялык менеджменттин өнүгүшүнө, анын ичинде кесипкөй башкаруучулардын (компанияларды башкаруучулардын) калыптанышына, колдоо көрсөтүү, аларды тобокелчил фонддун ишмердигинин менеджменти жүзөгө ашырат.

Эгерде баштапкы мезгилде мамлекеттик колдоо жогоруда көрсөтүлгөн иш чараларын бардыгын камтый турган болсо, кийинчерээк мамлекеттин тобокелчил фонддор менен компаниялардан «чыгышына» байланыштуу каражаттар колдонмо НИОКРларды жана инновациялык инфраструктуранын элементтерин каржылоого жумшалып, мамлекеттик колдоо көрсөтүү көбүнчө НИОКРды каржылоо формасында, ошондой эле дүү кирешеден инновацияга кеткен чыгымдарды чыгарып салуу сыяктуу кыйыр формада да иш жүзүнө ашырылат.

УИСтин элементтеринин маалымат боюнча өз ара кызматташуусун камсыз кылуу да мамлекеттин өзгөчө милдеттеринин бири.

Улуттук инновациялык системанын натыйжалуу, узак мөөнөткө кызмат өтөөсүнүн негизги шарттарынын бири болуп негизги элементтеринин өз ара туруктуу кызматташуусу эсептелет. УИСтин элементтери жана алардын компоненттери маалыматтардын, билимдердин, идеялардын жана тажрый-

балардын системанын ичинде да, анын чегинен тышкары жерлерде эркин агылып келишин камсыз кылуучу бирдиктүү түйүндү түзүшү керек.

УИСтин түзүүнүн түйүндүү принциби инновациялык процесске ар дайым жаңы катышуучуларды тартууга (өнүгүүсүнө жараша) мүмкүнчүлүктөрдү түзөт. Ушул көзкараштан алып караганда мамлекет баштапкы учурларда УИСтин катышуучуларынын өз ара кызматташуусун ачыктык жана маалымат менен интеллектуалдык каражаттарга бирдей жетишүү принциптерин камсыз кылуусу өзгөчө мааниге ээ.

УИСтин маалымат системасы аркылуу өркүндөтүү үчүн мамлекеттик башкаруунун механизмдерин жакшыртуу зарыл. Өлкөнүн инновациялык өнүгүүсүн натыйжалуу башкарууну камсыз кылуу үчүн атайын мамлекеттик орган түзүлүп, анын милдеттери төмөнкү болот:

- өлкөнүн экономикасынын инновациялык өнүгүүсүн илимий-техникалык жактан камсыз кылуу үчүн илимге артыкчылыктуу багыт берүү, колдонмо НИОКРды каржылоо боюнча бюджеттик программаны администрациялоо, илимий-техникалык продукциянын рыногун түзүү;
- инновациялык ишмердик үчүн кадрларды даярдоонун жана кайра даярдоонун системасын түзүү, ал кесипкөй инженердик илимий, башкаруучу кадрларды даярдоону жана кайра даярдоону ишке ашыртуучу орто жана жогорку окуу жайларын камтыйт.
- инновациялык инфраструктураны ырааттуу түзүү, ал инновациялык продукцияларды чыгаруучу ишканаларды, инновациялык ишканалар менен өндүрүштү түзүүгө көмөктөшчү уюмдары, инновациялык борборлорду, технологиялык парктарды, бизнес-инкубаторлорду, адистешкен конструктордук жана технологиялык бюролорду ж.б. кучагына алат.
- атамекендик өндүрүштүн жогорку технологиялуу продукциясын тышкы жана ички рынокторго чыгуу системасын түзүү.
- экспорттук жана жогорку технологиялык продукцияларды атамекенде өндүрүүчүлөр үчүн шарттарды, жеуилдиктердин системасын түзүү;
- инновациялык өнүгүү үчүн тикелей таасир көрсөтчү мыйзамдык база түзүү, ал иштеп чыгуулардын, ойлоп табуулардын, долбоорлордун жана программалардын демилгечилеринин интеллектуалдык менчигинин кызыкчылыктарын коргоого тийиш.

Дагы бир маанилүү маселе - бул УИСтин кызмат өтөөсүн институционалдык жактан камсыздоо УИСтин кызмат өтөөсүн институционалдык жактан коштоп жүрүү системасынын элементтеринин өз ара кызматташуусун координациялоону камсыз кылууга тийиш. Мында башкаруу функциялары бири бирин

кайталабоо керек да, зарыл ресурстардын концентрациясы менен камсыз болушу зарыл, ал инфраструктура менен маалыматтар агымын оптималдуу пайдалануу аркылуу өлкөнүн инновациялык өнүгүүсүнүн артыкчылыктарынан келип чыгуусу зарыл.

Экономикабыздын жаңы шартта өнүгүүсү, андагы УИСтин чечкиндүү факторго айланышы, анын нормативдик - укуктук базасын өркүндөтүүгө байланыштуу.

Инновациялык өнүгүүгө негиз болуучу нормативдик укук акт болуп «Кыргыз Республикасынын инновациялык ишмердиги жөнүндө Мыйзам» эсептелет (1999-жылы бекитилген). Мыйзамды талдоого алганда андагы белгиленген укуктук нормалар декларативдүү болуп калып түздөн түз инновациялык ишмердикти жөнгө салууга жөндөмсүз болуп чыккан. Мыйзамдын негизги бөлүгү өлкөдө инновациялык ишмердик тармагындагы мамлекеттик саясатты, мамлекеттик органдардын кызмат аткарышын аныктоо ырааты белгилеген.

Бирок ал белгиленген аныктамаларда инновациялык ишмердик үчүн гана мүнөздүү өзгөчөлүктөр чагылдырылбастан, Республикадагы башка мыйзам актыларынын жоболорун гана кайталап калган.

Инновациялык ишмердик аны стимулдаштыруу максатында өзгөчөлүү шарттарды белгилөөнү талап кылат.

Инновациялык ишмердикти камсыздоого ылайыктуу нормативдик укуктук базаны түзүү жана аны өркүндөтүү илимий-техникалык потенциалга мамлекет тарабынан иштиктүү колдоо көрсөтүүнүн маанилүү шарты болуп эсептелет.

Ушуга байланыштуу зарыл түрдө жаңы редакциядагы Мыйзам кабыл алынып, анда УИСТИ түзүү, кластеризация, тобокелчил каржылоо, технопарктер, технологиялык бизнес-инкубаторлор, инновациялык борборлор, технологиялардын трансфертине мамлекеттик колдоо көрсөтүү ж.б.у.с. маселелер аныкталууга тийиш. Аны менен катар нормативдик укуктук актыларды иштеп чыгуу жана учурда колдонулуп жаткан нормативдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр менен толуктоолорду киргизүү зарыл. Мисалы, инновацияларды өндүрүшкө кийирүү жана каржылоо маселелери «Илим жөнүндөгү Мыйзамда» чагылдырылууга тийиш. Инновациялык долбоор-

лорго жекече инвестицияларды тартууну жакшыртуу үчүн салык кодексине толуктоолор менен өзгөртүүлөрдү кийирүү керек жаңы технологияларды алып кирүү жана алып чыгуу үчүн да салык, жаңы бажы режимдеринде жаңы ыңгайлуу шарттар көрсөтүлүшү абзел. «Атаандаштык жөнүндөгү» Мыйзам да өзгөртүүлөргө муктаж. Кадрларды даярдоо үчүн кесиптер менен адистиктердин тизмесине «Инновациялык менеджмент», «Инновациялык долбоорлорду башкаруу», «Инновациялык долбоорлорду каржылоо» ж.б. адистиктерди кошуу максатка ылайыктуу болмок.

Издөөдөгү келтирилген сунуштарды жүзөгө ашыруу үчүн механизмдери тизмеленген атайын иштелип чыккан Кыргыз Республикасынын өкмөтү тарабынан бекитилген ишчараларынын Программасы аркылуу жүзөгө ашырылууга тийиш.

Программаны жүзөгө ашыруу үчүн Республикадагы инновациялык системаны калыптандыруунун жана өнүктүрүүнүн жогоруда белгиленген багыттары боюнча мамлекеттик башкаруунун борбордук жана жергиликтүү органдарынын биргелешкен ишмердиги зарыл.

Республиканын өкмөтү ишчаралардын планынын аткарылышын жана Программада пландаштырылган көрсөткүчтөрдүн ишке ашырылышын көзөмөлгө алып турбаса болбойт.

2007-жылы өкмөт инновациялык өнүгүү боюнча ыйгарым укукка ээ органды түзгөн болсо, анын негизги функциялары төмөндөгүлөр болууга тийиш:

- Программанын жүрүшүнө колдоо жүргүзүү жана мониторинг;
- Программага уюштуруучулук, методикалык ишчаралар менен колдоо көрсөтүү;
- УИСТИ андан ары өнүктүрүү маселелери боюнча чечимдерди кабыл алуу үчүн Программаны жүзөгө ашыруунун алкагында маалыматтарды чогултуу талдоо жана даярдоо;
- Программанын социалдык жана экономикалык жактан натыйжалуулугуна жана ишке ашырылып жаткан учурдагы жүрүшүнө баа берүү;

Программанын ишке ашырылышынын алкагында мамлекеттик башкаруу органдарынын жана өнүгүү институттарынын иш аракеттерин координациялоо болуп эсептелет.